

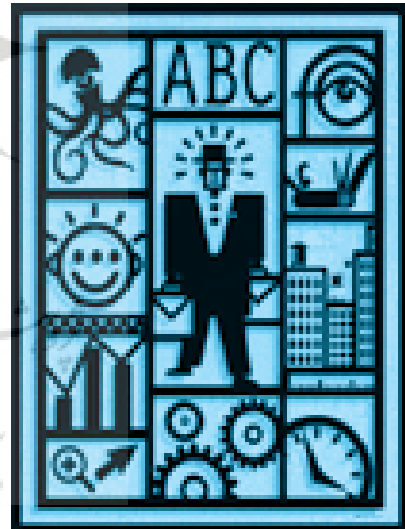
گزارش نشست تدوین شاخص‌های کارآفرینی

برای جمهوری اسلامی ایران

دکتر رویا طباطبایی یزدی *

در کشور ما اکنون، با توجه به داشتن جمعیتی مستعد و نیز برخورداری از منابع طبیعی فراوان، تولید ناخالص داخلی سرانه در سطح پایینی قرار دارد و شمار قابل توجهی از نیروهای جوان و تحصیل کرده از امکان اشتغال بی بهره‌اند. از این رو توسعه کارآفرینی رویکردی ضروری است که باید مورد توجه قرار گیرد.

اندازه‌گیری میزان فعالیت‌های کارآفرینی در کشورها از جمله مهمترین زمینه‌های مطالعاتی مربوط به موضوع کارآفرینی می‌باشد. این مطالعات به منظور سنجش میزان فعالیت‌های کارآفرینی در کشور، بررسی روند فعالیت‌های کارآفرینی و مقایسه میزان فعالیت‌های کارآفرینی با کشورهای مختلف می‌پردازند. همچنین بررسی رابطه بین فعالیت‌های کارآفرینی با متغیرهای مهم اقتصادی مانند رشد اقتصادی و بیکاری و بررسی عوامل مهم تاثیرگذار بر چارچوب فعالیت‌های کارآفرینی از جمله مهمترین اهداف این مطالعات می‌باشند. از مهمترین کارهای انجام شده در سال‌های اخیر می‌توان به مطالعات موسسات NAEC، OECD و GEM اشاره کرد. در این راستا شاخص‌های معینی در قالب الگوها و مدل‌های استاندارد تعریف شده‌اند که از آن طریق می‌توان به سنجش میزان فعالیت‌های کارآفرینی پرداخت. این شاخص‌ها به شاخص‌های کارآفرینی معروف می‌باشند.

مقدمه:

در اقتصاد رقابتی و مبتنی بر بازار جهان امروز که با تغییر و تحولات پرشتاب محیط بین‌المللی، گذر از جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی و دگرگونی اقتصادی ملی به اقتصاد جهانی همراه است، کارآفرینی به مثابه موتور توسعه اقتصادی است که می‌تواند در رشد و توسعه اقتصادی کشورها که سبب افزایش بهره‌وری، ایجاد اشتغال و رفاه اجتماعی خواهد شد، نقش مهمی داشته باشد.

* کارشناس ارشد وزارت کار و امور اجتماعی

مدل NAEC

در این روش، ارزیابی عملکرد هر کشور در حوزه کارآفرینی از طریق دو عامل فعالیت‌های نو ظهور و رشد بنگاه‌های جدید صورت می‌گیرد؛ فعالیت‌های نو ظهور به نسبت تعداد بنگاه‌های تازه وارد شده در صنعت به کل تعداد بنگاه‌های فعال در آن بخش محاسبه می‌شود.

در این مدل کارآفرینان به سه گروه مجزا تقسیم‌بندی می‌شوند:

کارآفرینان آزاد (Freelancer) در این گروه کارآفرین یک کسب و کار یک نفره را اداره می‌کند و هیچ اشتیاقی برای به کارگیری کارمندان اضافی ندارد.

کارآفرینان مستقل (Independent Entrepreneur) که کسب و کار خود را بر اساس یک برنامه کاری (Business Plan) شناخته شده یا محصولی که توسط شرکت‌های دیگر بازاریابی شده است، اداره می‌کنند و شامل آرایشگران، مسولین کیوسک‌ها و گیشه‌های کوچک و مراکز تجاری می‌باشد.

کارآفرینان خلاق (Innovative Entrepreneur) که پتانسیل و انگیزه بسیار بالایی برای رقابت در سطح جهانی دارند و بر اساس خلاقیت‌هایی که تأثیرگذاری همه‌جانبه دارند (All-embracing) پایه‌گذاری می‌شوند.

مدل OECD

نهاد OECD یک سازمان بین‌المللی است که سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی کشورهای عضو را مورد بحث و تبادل نظر قرار می‌دهد. برنامه توسعه اشتغال و اقتصاد داخلی (LEED) که در مرکز کارآفرینی OECD مستقر است، وظیفه بازبینی طرح‌های کارآفرینی محلی را در برخی نواحی منتخب برعهده دارد.

برنامه بازنگری کارآفرینی به عنوان ابزاری برای مبادله بین‌المللی استراتژی‌های کارآفرینی داخلی در کشورهای عضو و غیر عضو طراحی شده است و به دنبال ایجاد ساز و کارهایی می‌باشد که بتواند موارد زیر را مشخص نماید:

روش‌های جدید محلی که بتواند از فرصت‌های موجود استفاده بهتری نماید یا بر محدودیت‌های کارآفرینی غلبه کند. روش‌هایی که تأثیر و کارایی برنامه‌های سیاست‌های داخلی موجود را بهبود بخشد.

روش‌هایی که هماهنگی ابزارهای کارآفرینی را در تمامی سطوح سیاست‌ها و برنامه بهبود بخشد و یک سیاست جامع و کلی را ایجاد نماید.

در این مطالعه به منظور بررسی میزان فعالیت‌های کارآفرینی در ایران، مدل GEM مبنای کار قرار گرفته است. این مدل اولین مدلی است که نقش سرمایه‌گذاری‌های مخاطره‌پذیر جدید را که به سمت رشد جهت‌دهی شده در رشد اقتصاد ملی مشخص می‌کند.

الگوی GEM می‌تواند در سه فاز مورد مطالعه

قرارگیرد:

۱- معرفی الگوی GEM، تعیین شاخص‌های مناسب و نحوه محاسبه و تدوین آنها با استفاده از داده‌های موجود و قابل اعتماد در کشور؛

۲- انجام مطالعات میدانی و نظرسنجی، محاسبه شاخص‌ها با استفاده از داده‌های پرسشنامه‌ای؛

۳- جمع آوری داده‌ها به صورت مداوم در سال‌های آتی و محاسبه شاخص‌ها به منظور بررسی روند این شاخص‌ها. در پژوهش حاضر، فقط فاز اول با استفاده از روش کتابخانه‌ای مورد مطالعه قرار می‌گیرد و برآوردهایی از متغیرهای تعیین کننده وضعیت کارآفرینی در ایران تدوین می‌شود تا بتوان میزان سطح فعالیت‌های کارآفرینی کشور را تا حدودی ارزیابی نمود.

معرفی نماگرهای مدل GEM

۱- شاخص کل میل به کارآفرینی

• نرخ رایج فعالیت‌های نوظهور

این متغیر نسبت افراد بزرگسال را (بین ۱۸ تا ۶۴ سال) که به صورت فعال در پیدایش یک کسب و کار جدید به کار گمارده شده‌اند، اندازه گیری می‌نماید.

• نرخ رایج بنگاه‌های جدید

این متغیر سعی دارد تا نسبت افراد بزرگسال را (بین ۱۸ تا ۶۴ سال) که در حال حاضر یک بنگاه جدید را اداره می‌کنند اندازه گیری نماید.

• نرخ رایج کل فعالیت‌های کارآفرینی (TEA)

نرخ فعالیت‌های کارآفرینی کل (TEA) بر اساس آمارگیری از یک نمونه جمعیت بزرگسال در هر کشور به دست می‌آید. TEA از مجموع دو شاخص زیر به دست می‌آید:

افرادی که دست اندر کار و یا درگیر در فرایند پیدایش یک فعالیت نوظهور می‌باشند؛

افرادی که به صورت مدیر-مالک در یک بنگاه که کمتر از ۴۲ ماه عمر دارد، فعالیت می‌کنند.

مدل GEM

تحقیقات موسسه GEM یکی از معتبرترین مطالعات انجام گرفته در زمینه ارزیابی شاخص‌های کارآفرینی در کشورهای مختلف می‌باشد. پروژه تحقیقی GEM برای اولین بار در سال ۱۹۹۷ به وسیله دانشگاهیان مدرسه کسب و کار لندن (LBS) و کالج بابسون معرفی شد. اولین گزارش مربوط به GEM در سال ۱۹۹۹ برای ده کشور انتشار یافت و در سال‌های ۲۰۰۲ و ۲۰۰۶ به ترتیب به ۳۷ و ۴۲ کشور توسعه یافت. دلیل انجام این پروژه عدم وجود اطلاعات بین‌المللی قابل اعتماد برای مقایسه سطح کارآفرینی کشورها و بررسی ارتباط سطح فعالیت‌های کارآفرینی و رشد اقتصادی است.

مهمترین مزایای این مدل عبارت است از:

الف- این مدل نقشی را که به وسیله مکانیسم‌های غیر مستقیم در فرایند کارآفرینی بازی می‌شود آشکار می‌سازد و معیارهای خاصی را بدین منظور فراهم می‌نماید.

ب- این مدل بر روی بخش کارآفرینی به عنوان واحد اصلی تحلیل، تمرکز می‌کند.

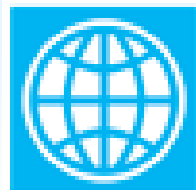
این مطالعه از سه رویکرد مختلف به منظور انجام تحقیق استفاده می‌نماید:

نظر سنجی از افراد بزرگسال: بیش از ۲۰۰۰ نفر از افراد بزرگسال به صورت نمونه گیری تصادفی برای انجام نظرسنجی جهت اندازه گیری گرایش مردم به کارآفرینی در هر کشور انتخاب می‌گردند.

مصاحبه با افراد متخصص: گروه تحقیق در کشورهای مشارکت کننده در هر سال دو نوع داده از متخصصین را از طریق پرسشنامه با چارچوب مشخص و پرسشنامه به صورت باز جمع آوری می‌کند.

جمع آوری داده‌های ملی اقتصادی- اجتماعی: علاوه بر جمع آوری داده‌های پایه‌ای به وسیله نظر سنجی، مجموعه‌ای از داده‌های مربوط به متغیرهای اقتصادی- اجتماعی از موسسات آماری معتبر بین‌المللی مانند سازمان همکاری‌های اقتصادی (OECD)، بانک جهانی (World Bank) و صندوق بین‌المللی پول (IMF) اخذ می‌گردد.

London
Business
School

GEM

• نرخ رایج کمک مالی به کسب و کار

کسانی که در سه سال گذشته منابع مالی برای کسب و کار جدیدی که توسط فرد دیگری شروع شده را فراهم آورده باشند.

۲- توان منابع مالی آماده برای سرمایه گذاری مخاطره پذیر این متغیر شامل تمام موجودی مالی است که به منظور تامین مالی سرمایه گذاری خطرپذیر به کارگرفته شده و سهم سرمایه گذاری مخاطره پذیر را نسبت به تولید ناخالص داخلی انجام گرفته در شرکت‌های داخل کشور اندازه گیری می‌نماید

۳- خصوصیات اجتماعی- جمعیتی و گرایش‌ها به سمت فعالیت‌های کارآفرینی

میل به کارآفرینی با توجه به پس زمینه جمعیتی

نرخ TEA را برای یک کشور با توجه به گروه‌های سنی مختلف، سطح تحصیلات و گروه‌های جنسی (مرد یا زن بودن) در یک سال مشخص نشان می‌دهد.

گرایش‌ها فرهنگی و اجتماعی به سمت فعالیت‌های کارآفرینی

به منظور اندازه گیری این متغیر چهار سوال از افراد بزرگسال پرسیده می‌شود:

آیا کسی را می‌شناسد که یک کسب و کار جدید را شروع کرده باشد؟

آیا مهارتی برای شروع کسب و کار جدید دارد؟

آیا می‌تواند یک فرصت خوب برای فعالیت نوظهور را در شش ماه آینده مشاهده نماید؟

ترس از ورشکستگی یک عامل بازدارنده نمی‌باشد؟

نماگرهای فرهنگی اجتماعی- جمعیتی

به منظور بررسی گرایش‌ها فرهنگی- اجتماعی افراد بزرگسال، از پنج نماگر زیر استفاده می‌شود:

درصد افراد بزرگسالی که شروع یک کسب و کار جدید را یک انتخاب مناسب در مسیر شغلی خود می‌دانند.

درصد افراد بزرگسالی که معتقدند شروع یک کسب و کار موقعیت اجتماعی آنها را بالا می‌برد.

درصد افراد بزرگسالی که معتقدند تبلیغات رسانه ای کافی برای کسب و کار جدید وجود دارد.

درصد افراد بزرگسالی که یک سطح استاندارد زندگی هم شکل با کشورهای OECD را ترجیح می‌دهند.

• نرخ رایج مشاغل ثبت شده کارآفرینی

این متغیر نسبت افراد بزرگسالی را که کارفرما می‌باشند و در حال حاضر یک کسب و کار تأسیس شده را اداره می‌نمایند اندازه گیری می‌کند.

• نرخ رایج ضرورت‌های کل فعالیت کارآفرینی

دو انگیزه برای افراد وجود دارد که در فعالیت‌های کارآفرینی مشارکت نمایند:

فرصت‌ها: افراد علاقه‌مندی که فرصت‌های موجود برای یک کسب و کار جدید را تعقیب می‌نمایند؛

ضرورت‌ها: افرادی که به صورت اجباری در یک فعالیت کارآفرینی درگیر شده‌اند، به طوری که هیچ انتخاب دیگری برای کارکردن یا مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی نبوده یا شرایط نامطلوبی وجود داشته است.

• نرخ رایج فرصت‌های کل فعالیت کارآفرینی

به وسیله این متغیر سطح فرصت‌های موجود برای کل فعالیت‌های کارآفرینی در کشور برای افراد بزرگسالی که مابین ۱۸ تا ۶۴ سال سن دارند، اندازه گیری می‌شود.

• انتظارات کسب و کار کارآفرینی

این شاخص انتظارات را از دو بعد وسیع که در اقتصاد ملی به صورت حیاتی مشارکت دارند اندازه گیری می‌نماید:

• انتظارات ایجاد شغل

قصد تکرار کردن فعالیت کسب و کارهای موجود یا ایجاد موقعیت مناسب

• نرخ رایج کل فعالیت کارآفرینی برای مردان

این متغیر نسبت مردانی که مشمول کل فعالیت‌های کارآفرینی (TEA) می‌باشند را به کل مردان بزرگسالی که مابین ۱۸ تا ۶۴ سال سن دارند اندازه گیری می‌نماید.

• نرخ رایج کل فعالیت کارآفرینی برای زنان

این متغیر نسبت زنانی که مشمول کل فعالیت‌های کارآفرینی (TEA) می‌باشند را به کل زنان بزرگسالی که مابین ۱۸ تا ۶۴ سال سن دارند اندازه گیری می‌نماید.

این چهار نماگر فرهنگی - اجتماعی برای کارآفرینی با یکدیگر جمع می‌شوند و به صورت ترکیبی، یک شاخص برای اندازه‌گیری فرهنگ کارآفرینی کشور را فراهم می‌نمایند

پروفایل کارآفرینان و بنگاه‌های جدید و فعالیت‌های نوظهور

این پروفایل یک شمای کلی از کسب و کارهای جدید و افرادی که در ایجاد، مالکیت و مدیریت کسب و کارهای جدید متصدی بوده‌اند را نشان می‌دهد و برای این منظور از پنج نماگر زیر استفاده می‌نماید:

- ◀ طبقه بندی بخشی بنگاه‌های جدید و فعالیت‌های نوظهور؛
- ◀ تعداد فرصت‌های شغلی در بنگاه‌های جدید و فعالیت‌های نوظهور در حال حاضر؛
- ◀ جهت گیری بازار بنگاه‌های جدید و فعالیت‌های نوظهور؛
- ◀ نوآوری تکنولوژی در بنگاه‌های جدید و فعالیت‌های نوظهور؛
- ◀ جهت گیری صادرات بنگاه‌های جدید و فعالیت‌های نوظهور

متغیرهای ساختار اقتصاد ملی

عواملی هستند که نقش بسیار مهمی در زمینه فعالیت‌های کارآفرینی ایفا می‌کنند و مهمترین آن‌ها عبارتند از:

۱- آزادی اقتصادی

آزادی اقتصادی به عنوان «عدم اعمال فشار یا محدودیت فراتر از حد لازم توسط دولت روی تولید، توزیع یا مصرف کالاها و خدمات شهروندان در مورد حفظ و تقویت آزادی خود» تعریف می‌شود. بر اساس مبانی نظری اقتصاد آزاد، هرچه درجه آزادی در اقتصاد بالاتر باشد، افراد انگیزه بیشتری برای تاسیس کسب و کارهای جدید، خود اشتغالی و فعالیت‌های کارآفرینی خواهند داشت.

همانطور که در جدول ملاحظه می‌شود، ایران با امتیاز ۴۳/۳ در سال ۲۰۰۶ در پایین‌ترین درجه از لحاظ شاخص آزادی اقتصادی در بین کشورهای منطقه می‌باشد. در رده بندی کلی این شاخص برای سال ۲۰۰۶، در میان ۱۵۷ کشور تنها بالاتر از کره شمالی در رده ۱۵۶ قرار گرفته است.

روند شاخص آزادی اقتصادی در طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۶ نشانگر تسلط بسیار زیاد دولت بر اقتصاد ایران است. دوره ۲۰۰۱-۵ دوره بهبود آزادی اقتصادی در سال‌های اخیر می‌باشد که بیشتر به دلیل کاهش تعرفه‌ها و موانع تجاری و همچنین کاهش فعالیت‌های غیررسمی در اقتصاد ایران حاصل شده است.

افزایش تعرفه‌ها و موانع تجاری و همچنین محدودتر شدن جریان سرمایه و سرمایه‌گذاری خارجی دلیل کاهش شاخص آزادی اقتصادی ایران در سال ۲۰۰۶ می‌باشد. (حداکثر این شاخص ۱۰۰ می‌باشد).

کشور	سال	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
آذربایجان	۴۷۰.۵	۵۱	۵۱.۳	۴۹.۹	۵۲.۵	۵۴	۵۵.۴	
مصر	۴۸۰.۷	۵۰.۵	۵۱.۷	۵۳.۵	۵۲.۷	۵۲.۲	۵۳.۲	
قزاقستان	۴۸۰.۱	۵۰.۲	۵۰	۴۷.۳	۵۱.۱	۶۱.۲	۶۰.۴	
پاکستان	۵۱۰.۹	۵۳.۷	۵۵.۵	۵۳.۲	۵۳.۳	۵۹.۵	۵۸.۲	
عربستان	۵۵۰.۵	۵۹.۴	۵۷.۲	۵۵.۸	۵۹.۵	۶۱.۴	۵۹.۱	
سوریه	۳۷	۳۵.۶	۳۷.۵	۳۷.۳	۴۵.۵	۵۰.۵	۴۸.۲	
ترکیه	۶۳.۴	۵۳	۵۰.۹	۵۱.۷	۵۰.۳	۵۸.۵	۵۹.۳	
امارات	۷۷.۲	۷۶	۷۰.۶	۶۴.۶	۶۱.۳	۵۹.۷	۶۰.۴	
ایران	۳۳	۳۳.۳	۳۹.۴	۳۸.۷	۴۳.۹	۴۳.۳	۴۳.۱	

۲- تشویق رقابت

اقتصاد ایران از نقطه نظر شاخص های رقابت پذیری و شاخص های کسب و کار، حتی در سطح منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا وضعیت نامناسبی دارد و در اکثر فاکتورها از متوسط منطقه نیز پایین تر است. البته پیش بینی ها برای سال های ۱۱-۲۰۰۷ نشان می دهد شاخص های رقابت پذیری و شاخص های ناظر بر فعالیت های بخش خصوصی با توجه به ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و تغییر نگرش نظام به فعالیت های اقتصادی بهبود می یابد.

۳- شاخص های سهولت کسب و کار

شاخص سهولت کسب و کار یکی از مهمترین نماگرهایی است که هر سال توسط بانک جهانی برای کشورهای مختلف انتشار می یابد و نمایانگر رتبه سهولت کسب و کار و ایجاد یک بنگاه در هر کشور می باشد که دارای همبستگی بالایی با شرایط ساختاری اقتصاد ملی برای رشد فعالیت های کارآفرینی است. در شاخصی که بانک جهانی منتشر می کند، کشور ایران جزء منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا می باشد و رتبه ۸۰ در بین ۸۱ کشور را به خود اختصاص می دهد که نشانگر وضعیت نامطلوب این شاخص برای کشورمان می باشد.

۴- شاخص های بازار مالی

درجه باز بودن بخش بانکی، دسترسی آسان به تسهیلات مالی، درجه شفافیت و عمق بازارهای مالی به ویژه بازار بورس و نرخ سود تسهیلات، متغیرهای مهمی می باشند که روند فعالیت های کارآفرینی را در اقتصاد هر کشور تحت تأثیر قرار می دهند. هرچه اقتصاد یک کشور از بازارهای مالی توانمند و بازارهای بورس شفاف با عمق بیشتری برخوردار باشد، تأمین سرمایه برای تأسیس و ایجاد یک بنگاه جدید آسانتر خواهد بود. سرمایه گذاری و تشکیل سرمایه از جمله مهمترین الزامات نهادی برای ایجاد یک فعالیت کارآفرینانه می باشد در این زمینه نیز ایران از متوسط منطقه پایین تر است.

۵- شاخص تورم

داده های جدول زیر نشان می دهد که در بین نه کشور مورد بررسی از منطقه آسیای جنوب غربی، ایران تنها کشوری است که نرخ تورم دو رقمی را در طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۰۴ تجربه نموده است. به علاوه بر اساس پیش بینی های صندوق بین المللی پول نرخ تورم در ایران برای سال های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸، به ترتیب ۱۹ و ۱۷/۷ درصد برآورد شده است که بالاترین نرخ تورم می باشد. تورم پایین به همراه رشد اقتصادی بالا و ثبات در ارزش پول ملی، سه پارامتر اصلی ثبات اقتصاد کلان یک کشور محسوب می شوند. لذا تورم بالا نشان دهنده وضعیت بی ثباتی اقتصادی برای سرمایه گذاران داخلی و خارجی است. همچنین تورم از یک طرف با گرفتن قدرت خرید کننده داخلی و از طرف دیگر با کاهش قدرت رقابتی کالاهای داخلی، تأثیر منفی معنی داری بر رشد صادرات غیر نفتی و در نتیجه بر رشد اقتصادی دارد.

کشور	سال	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸
آذربایجان		-۸.۰	-۸.۵	۱.۸	۱.۵	۲.۸	۲.۲	۶.۷	۹.۷	۸.۴	۱۶.۶	۱۷.۰
مصر		۵.۰	۳.۷	۲.۸	۲.۴	۲.۴	۳.۲	۸.۱	۸.۸	۴.۲	۱۰.۹	۷.۸
قزاقستان		۷.۳	۸.۴	۱۳.۳	۸.۴	۵.۹	۶.۴	۶.۹	۷.۶	۸.۶	۸.۶	۷.۸
پاکستان		۷.۸	۵.۷	۳.۶	۴.۴	۲.۵	۳.۱	۴.۶	۹.۳	۷.۹	۷.۸	۷.۰
عربستان		-۰.۲	-۱.۳	-۱.۱	-۱.۱	۰.۲	۰.۶	۰.۴	۰.۷	۲.۲	۳.۰	۳.۰
سوریه		-۱	-۳.۷	-۳.۹	۳.۴	-۰.۵	۵.۸	۴.۴	۷.۲	۱۰	۷.۰	۷.۰
ترکیه		۸۴.۷	۶۴.۹	۵۵	۵۴.۲	۴۵.۱	۲۵.۳	۸.۶	۸.۲	۹.۶	۸.۲	۴.۶
امارات		۲.۰	۲.۱	۱.۴	۲.۷	۲.۹	۳.۲	۵	۶.۲	۹.۳	۸.۰	۶.۴
ایران		۱۸.۱	۲۰.۱	۱۲.۶	۱۱.۴	۱۵.۸	۱۵.۶	۱۵.۲	۱۲.۱	۱۳.۶	۱۹	۱۷.۷

۶- سیاست‌های پولی

در پایان سال ۱۳۸۵ حجم نقدینگی به رقم ۱۲۸۴ هزار میلیارد ریال رسیده است که نسبت به سال ۱۳۸۴، از نرخ رشد ۳۹/۴ درصدی برخوردار بوده است. استفاده از حساب ذخیره ارزی در پایان سال ۱۳۸۵ به ۱۶/۸ میلیارد دلار رسیده است که در مقایسه با کل برداشت از این حساب در سال ۱۳۸۴ (برابر با ۸/۱ میلیارد دلار)، رشدی معادل ۱۰۹/۲ درصد نشان می‌دهد.

۷- متغیرهای جمعیتی و نرخ بیکاری

همانطور که ملاحظه می‌شود، کشور ایران با داشتن جمعیت فعال و جوان از پتانسیل خوبی برای رشد فعالیت‌های کارآفرینی در بین کشورهای منطقه برخوردار می‌باشد.

ساختار سنی جمعیت در ایران در سال ۱۳۸۵

درصد	ساختار سنی جمعیت
۲۵	۰-۱۴
۶۹.۸	۱۵-۶۴
۵.۲	۶۵ به بالا

نرخ بیکاری (واحد: درصد)

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱
نرخ بیکاری	*۱۱.۲	۱۱.۵	۱۰.۳	۱۱.۸	۱۲.۸

۸- اندازه دولت

اندازه دولت در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۸۴ و نسبت هزینه‌های مصرفی دولت به سرمایه‌گذاری‌های افزایش یافته است. به نحوی که در سال ۱۳۸۵ هزینه‌های مصرفی دولت در حدود ۳ برابر هزینه‌های سرمایه‌گذاری شده است.

۹- وضع مالی دولت

درآمد دولت در سال ۸۵ به ۴۱۲۹۲۳ و هزینه‌های دولت به ۵۷۹۸۵۴ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۶/۸ و ۲۲/۱ درصد رشد داشته است.

۱۰- رشد بهره‌وری

یکی از مشکلات اقتصادی ایران پایین بودن بهره‌وری عوامل تولید می‌باشد جدول زیر ارقام نرخ رشد سالانه بهره‌وری ایران، منطقه و جهان را نشان می‌دهد.

سال	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲
جهان	۳.۳	۳.۶	۲.۹	۳.۳	۲.۲
خاورمیانه	۱.۲	۱.۳	۲.۴	-۰.۷	۱.۳
ایران*	----	۱.۴	۱.۴	۲.۸	۳.۲

شرایط چارچوب فعالیت‌های کارآفرینی

۱- دسترسی به زیر ساخت‌های فیزیکی

از لحاظ دسترسی به اینترنت ایران بعد از امارات در بین کشورهای منطقه رتبه دوم را دارد.

۲- هزینه‌های تحقیق و توسعه (R&D)

این معیار به گستره توسعه تحقیقاتی عمومی و تکنولوژیکی جدید که منجر به ایجاد فرصت‌های جدید می‌شود و چگونگی در دسترس بودن این تحقیقات برای بنگاه‌های کوچک، جدید و در حال رشد بر می‌گردد. جداول بعدی سهم مخارج تحقیق و توسعه (R&D) در تولید ناخالص داخلی و بودجه تحقیق و توسعه (R&D) بر اساس برابری قدرت خرید (PPP) برای کشورهای منطقه را نشان می‌دهد. سهم مخارج تحقیق و توسعه ایران از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۰۴ برابر ۰/۵۹ واحد درصد بوده که نسبت به سال ۲۰۰۲ کاهش پیدا نموده است. همچنین در سال ۲۰۰۴ سرانه بودجه تحقیق و توسعه برابر با ۴۳/۲ دلار بوده که نسبت به رقم سال ۲۰۰۳ کاهش پیدا نموده است. ولی ارزیابی مخارج تحقیق و توسعه چه از لحاظ سهم آن در تولید ناخالص داخلی و چه از لحاظ سرانه بودجه نشان می‌دهد که وضعیت کشورمان از جایگاه خوبی در منطقه برخوردار می‌باشد.

سهم مخارج تحقیق و توسعه (R&D) در تولید ناخالص داخلی (درصد)

کشور	سال	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵
آذربایجان	۰.۴۲	۰.۳۹	۰.۳۴	۰.۳۴	۰.۳۴	۰.۳	۰.۳۲	۰.۳	۰.۲۳
مصر	۰.۲	۰.۱۹	۰.۱۹	---	---	---	---	---	---
قزاقستان	۰.۲۲	۰.۱۸	۰.۱۸	۰.۱۸	۰.۲۲	۰.۲۶	۰.۲۵	۰.۲۵	۰.۲۸
پاکستان	۰.۱۱	۰.۱۲	۰.۱۳	۰.۱۷	۰.۲۲	---	---	---	۰.۴۳
عربستان	---	---	---	---	---	---	---	---	---
سوریه	---	---	---	---	---	---	---	---	---
ترکیه	۰.۵	۰.۶۳	۰.۶۴	۰.۷۲	۰.۶۶	۰.۶۱	۰.۶۷	۰.۶۷	۰.۵۹
امارات	---	---	---	---	---	---	---	---	---
ایران	---	---	---	۰.۵۵	۰.۵۵	۰.۵۵	۰.۶۷	۰.۵۹	---

سرمایه گذاری خارجی

جذب سرمایه گذاری خارجی و قوانین و مقررات آن یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر فعالیت های کارآفرینی می باشد. سرمایه گذاری خارجی علاوه بر اینکه یکی از مهمترین منابع تأمین سرمایه می باشد، می تواند باعث ورود تکنولوژی های جدید به داخل کشور گردد. جدول زیر جریان ورود سرمایه گذاری مستقیم خارجی و انباشت آن را برای برخی کشورهای منطقه در سال های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۶ نشان می دهد.

جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی (ورود و خروج سرمایه) (میلیون دلار)

عنوان	متوسط سال های ۱۹۹۰-۲۰۰۰	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶
آذربایجان	ورود سرمایه	۳۲۲۷	۳۵۳۵	۱۶۷۹	۷۰۵
	خروج سرمایه	۹۳۳	۱۲۰۵	۱۲۲۱	
مصر	ورود سرمایه	۲۳۷	۲۱۵۷	۵۳۷۶	۱۴۸
	خروج سرمایه	۲۱	۱۵۹	۹۲	
قزاقستان	ورود سرمایه	۲۰۹۲	۴۱۵۷	۱۹۷۷	-۴۱۲
	خروج سرمایه	-۱۲۱	-۱۲۷۹	-۱۴۶	
پاکستان	ورود سرمایه	۵۳۴	۱۱۱۸	۲۲۰۱	۱۰۷
	خروج سرمایه	۱۹	۵۶	۴۴	
عربستان	ورود سرمایه	۷۷۸	۱۹۴۲	۱۲۰۹۷	۷۵۳
	خروج سرمایه	۳۶۸	۷۰۹	۱۱۸۳	
سوریه	ورود سرمایه	۱۷۵	۲۷۵	۵۰۰	۵۵
	خروج سرمایه	۵۷	۴۸	۶۱	
ترکیه	ورود سرمایه	۱۷۵۲	۲۸۸۳	۹۸۰۳	۹۳۴
	خروج سرمایه	۴۹۹	۸۵۹	۱۰۷۸	
امارات	ورود سرمایه	۴۲۵۶	۱۰۰۰۴	۱۰۹۰۰	۲۳۱۶
	خروج سرمایه	۹۹۱	۲۲۰۸	۳۷۵۰	
ایران	ورود سرمایه	۳۹۰	۲۸۲	۳۶۰	۳۸۶
	خروج سرمایه	-۳۴۲	۶۸	۴۵۲	
کشورهای در حال توسعه	ورود سرمایه	۱۳۰۷۲۲	۱۷۸۶۹۹	۳۱۴۳۱۶	۱۷۴۳۸۹
	خروج سرمایه	۵۲۸۳۶	۴۵۳۷۲	۱۱۵۸۶۰	
کل جهان	ورود سرمایه	۴۹۵۳۹۹	۵۶۴۰۷۸	۹۴۵۷۹۵	۱۲۱۵۷۸۹
	خروج سرمایه	۴۹۲۶۲۲	۵۶۰۰۸۷	۸۳۷۱۹۴	

سرمایه گذاری خطر پذیر

کارآفرینی نهادینه شده است. سرمایه خطر پذیر از آن جهت که کمک به شکل گیری، تجاری سازی طرح ها، ایده ها و برنامه های کسب و کار می نماید و در خدمت طرح ها و ایده هایی قرار می گیرد که تاکنون در بازار مورد آزمایش قرار نگرفته اند، خطرپذیر می باشد.

منظور از این نوع سرمایه گذاری، سرمایه ای است که برای تأمین مالی یک شرکت نوپا به کار می رود. صنعت سرمایه خطر پذیر به تأسیس شرکت های نوآور کمک می کند و در کشورهای توسعه یافته، به عنوان منبعی برای توسعه

تاثیر عوامل فرهنگی بر کارآفرینی

مطالعات گسترده در حیطه کارآفرینی نشان می‌دهد که میزان گسترش فعالیت‌های کارآفرینی در یک جامعه علاوه بر ویژگی‌های فردی به عوامل فرهنگی جامعه و به ساختارهای اجتماعی سیاسی و اقتصادی جامعه بستگی دارد. از یک طرف هم افزایش سه عامل ویژگی‌های فردی، عوامل فرهنگی و ساختار اجتماعی باعث گسترش ظرفیت بالقوه کارآفرینی در جامعه می‌گردد و از طرف دیگر وقتی کارآفرینی تحقق یافت، ویژگی‌های فردی را تقویت می‌کند، ساختارهای اجتماعی را ارتقا می‌بخشد و فرهنگ جامعه را به سوی ارزشمند دانستن تلاش و کوشش سوق می‌دهد. بنابراین بستر رشد کارآفرینی یعنی جامعه، فرد و فرهنگ یک رابطه تعاملی و فزاینده با کارآفرینی دارد که آن را مدار رشد کارآفرینی می‌نامند.

نگرش فرهنگی به زمان نیز در میزان گسترش فعالیت‌های کارآفرینی تاثیر دارد؛ در فرهنگ‌هایی که افق‌های زمانی کوتاه مدت برای رسیدن به مقاصد دارند، کارآفرینی ریشه نمی‌یابد. در مقابل در فرهنگ‌هایی که دید بلند مدت به مسایل دارند، کارآفرینی از رشد بیشتری برخوردار خواهد بود.

در فرهنگ‌هایی که از کودکی در خانواده و سپس در محیط‌های آموزشی، افراد را از شکست می‌ترسانند و شکست خوردن را به معنای از میان رفتن تلقی می‌نمایند، کارآفرینی تضعیف می‌گردد؛ ولی در فرهنگ‌هایی که شکست مقدمه پیروزی است و استقامت و پایداری ارزش به شمار می‌آید، کارآفرینی امکان رشد بیشتری دارد. بنابراین شیوه زندگی و تعلیم و تربیت نقش عمده‌ای در فرهنگ سازی دارد. والدین و معلمان با میدان دادن به فرزندان، خطرپذیر کردن آنان و آزادی عمل دادن به آنها می‌توانند فرهنگ مناسبی را برای کارآفرینی ایجاد کنند. حمایت خانواده و مراکز آموزشی از نوآوری و ریسک طلبی می‌تواند موجب گسترش فرهنگ کارآفرینی گردد. البته هرچند فرهنگ مناسب باعث رشد کارآفرینی است، اما کارآفرینان نیز خود فرهنگ آفرین هستند و در یک چرخه از فرهنگ الهام می‌گیرند و فرهنگ را دگرگون می‌سازند.

تاثیر آموزش بر فعالیت‌های کارآفرینی

برنامه‌های آموزش کارآفرینی اهداف مختلفی را دنبال می‌کنند. همچنین افراد شرکت کننده در دوره، اهداف متفاوت دارند. یقیناً مجموعه علمی و مهارتی خاصی مورد نیاز تخصص‌های مختلف است، اما جنبه‌هایی از آموزش نیز وجود دارد که می‌توان آنها را با توجه به مضمون و ماهیت انگیزشی آنها به همه مشاغل تعمیم داد.

مهمترین اهداف دوره‌های آموزشی را می‌توان در شش مورد زیر دسته بندی نمود:

◀ کسب دانش کارآفرینی؛

◀ کسب مهارت در تحلیل فرصت‌های اقتصادی و ترکیب برنامه‌های عملیاتی؛

◀ تعیین و تقویت ظرفیت، استعداد و مهارت‌های کارآفرینی؛

◀ القای خطرپذیری در فنون تحلیل؛

◀ توسعه همفکری و حمایت در جنبه‌های انحصاری کارآفرینی؛

◀ تقویت نگرش‌ها در جهت پذیرش تغییر.

برخی از سیاست‌ها و برنامه‌های دولت در جهت افزایش فعالیت‌های کارآفرینی
۱- طرح بنگاه‌های زود بازده

محمل قانونی این طرح به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی ج.ا.ا. و مواد ۱۰، ۱۱، ۲۷، بند الف ماده ۳۹، بندهای «د» و «ط» ماده ۹۵، بند «و» ماده ۱۰۱ و بند «الف» ماده ۱۰۲ قانون برنامه چهارم توسعه می‌باشد که در تاریخ ۸۴/۸/۱۹ با هدف توزیع عادلانه منابع در مناطق (به‌ویژه در مناطق محروم)، توزیع عادلانه منابع بین اقشار مختلف مردم، افزایش تولید و صادرات غیرنفتی، تقویت تحرک اقتصادی، افزایش کارایی تسهیلات بانکی، تقویت کارآفرینی، اشتغال زایی و افزایش فرصت‌های شغلی جدید توسط هیئت وزیران و پس از تصویب آیین نامه اجرایی آن به مرحله اجرا گذارده شد.

۲- اقدامات بانک کشاورزی

بانک کشاورزی در سال ۱۳۸۰ برای حمایت از فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی سیاستی در پیش گرفت که این سیاست را می‌توان در راستای حمایت از قشر تحصیل کرده کشور تلقی کرد.

۳- آیین نامه‌های اجرایی دولت

● ماده ۵ اساسنامه سازمان صنایع کوچک ایران

● ماده ۱۷ تصویب‌نامه هیات وزیران

● آیین نامه اجرایی حمایت از کارآفرینی زنان سرپرست خانوار استان زنجان

● آیین‌نامه اجرایی ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

● آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۵۱) تنفیذی قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

● آیین نامه اجرایی حمایت از کارآفرینی زنان سرپرست خانوار استان زنجان

۴- قوانین و مقررات مصوب مجلس شورای اسلامی

- قانون برنامه دوم توسعه
- قانون برنامه چهارم توسعه
- مواد ۱، ۲۱، ۴۸، ۱۰۱ و ۱۴۰ قانون برنامه چهارم
- قانون بودجه سال ۱۳۸۵
- تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۵
- نتایج حاصل از تحلیل آمار ثبت شرکتها

برآوردی از شاخص‌های کارآفرینی در ایران

شاخص کل فعالیت‌های کارآفرینی Total Entrepreneurial Activity

کشورهایی که در آنها سطح فعالیت‌های کارآفرینی با روش GEM مورد مطالعه قرار گرفته است، شاخص TEA به عنوان اصلی‌ترین شاخص بیانگر سطح فعالیت‌های کارآفرینی برآورد نرخ TEA در روش GEM، بر اساس آمارگیری از یک نمونه بزرگ برای هر کشور به دست می‌آید. TEA حاصل مجموع دو شاخص زیر می‌باشد:

- افرادی که دست اندر کار و یا درگیر در فرایند پیدایش یک فعالیت نوظهور می‌باشند.
- افرادی که به صورت مدیر - مالک در یک بنگاه که کمتر از ۴۲ ماه عمر دارد، فعالیت می‌کنند.

شاخص TEA در ایران

محاسبه شاخص TEA در دنیا بر مبنای نظر سنجی می‌باشد ولی از آنجا که نظر سنجی در برنامه کاری این فاز از طرح تحقیقاتی قرار ندارد لذا سعی شده است، با توجه به آمارهای ثبتی موجود در کشور برآوردی از شاخص TEA در ایران محاسبه گردد. بدیهی است در صورت نظر سنجی، اطلاعات بیشتر و دقیق تری به دست می‌آید. هر چند اطلاعات به دست آمده از نتایج آمارگیری در برخی از جنبه‌ها از نظر سنجی دقیق تر و بهتر است ولی نتایج با تأخیر حاصل می‌شود، در حالی که نتایج نظر سنجی با سرعت بیشتر دریافت می‌شود.

برای محاسبه کل فعالیت‌های کارآفرینی (TEA) در ایران از آمارهای مرکز آمار ایران استفاده شده است و با توجه به اینکه این اطلاعات به صورت سالانه می‌باشد لذا برای محاسبه شاخص TEA، قید زمانی ۴۲ ماه، ۲۶ ماهه فرض گردید تا مقایسه مناسبی از ایجاد یک فعالیت یا شغل در طی زمان مفروض به دست آید.

وضعیت موجود نیروی کار در ایران

جمعیت و نیروی انسانی

براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۸۵ جمعیت کل کشور بالغ بر ۷۰۴۹۵ هزار نفر، ۵۰/۸۸ درصد مرد و ۴۹/۱۲ درصد زن و ۴۸۲۸۹ هزار نفر (۶۸/۴۶ درصد) شهرنشین و ۳۱/۵۴ درصد روستایی و میانگین رشد سالانه جمعیت بین سال‌های ۸۵-۱۳۷۵ برابر ۱/۶ درصد بود.

جمعیت فعال و شاغل

در سال ۱۳۸۵، جمعیت فعال اقتصادی با رشدی معادل ۳/۹۵ درصد نسبت به سال قبل به ۲۳۴۶۸ هزار نفر افزایش یافت. این افزایش ناشی از رشد فوق العاده جمعیت در دهه ۶۰ می‌باشد که در حال حاضر بازار کار کشور را تحت تأثیر قرار داده است. از این تعداد با توجه به نرخ بیکاری ۱۱/۲ درصدی سال ۱۳۸۵، ۲۶۲۸ هزار نفر بیکار و ۲۰۸۴۰ هزار نفر جمعیت شاغل بود.

روند زمانی متغیرهای جمعیت، جمعیت فعال، شاغل و بیکار طی سال‌های ۸۵-۱۳۸۰

سال	جمعیت کل	جمعیت فعال	جمعیت شاغل	جمعیت بیکار
۱۳۸۰	۶۵۳۰۱	۱۹۰۸۰۴	۱۶۰۹۹۲	۲۰۸۱۲
۱۳۸۱	۶۶۳۰۰	۲۰۰۶۲۹	۱۷۰۹۸۹	۲۰۶۴۱
۱۳۸۲	۶۷۳۱۵	۲۱۰۲۱۴	۱۸۰۷۱۱	۲۰۵۰۳
۱۳۸۳	۶۸۳۴۵	۲۱۰۷۸۸	۱۹۰۵۴۴	۲۰۲۴۴
۱۳۸۴	۶۹۳۹۱	۲۲۰۵۷۵	۱۹۰۹۷۹	۲۰۵۹۶
۱۳۸۵	۷۰۴۷۳	۲۳۰۴۶۸	۲۰۰۸۴۰	۲۰۶۲۸

تألمات فریبی
انجامت ای بسیجی
زیب دفتر ماست

در سال ۸۵، ۸۱/۱ درصد جمعیت شاغل کشور (۱۶۹۰۱ هزار نفر) در بخش خصوصی فعالیت می‌کردند که ۶/۷۸ درصد (۱۱۴۶ هزار نفر) کارفرما و ۳۹/۶ درصد (۶۶۹۰ هزار نفر) نیز کارکن مستقل هستند. همچنین سهم مزد و حقوق‌بگیران بخش خصوصی و کارکنان فامیلی بدون مزد از کل شاغلان بخش خصوصی به ترتیب ۴۰/۰۷ و ۱۳/۴۴ درصد می‌باشد.

در سال ۸۵ نسبت به سال ۸۲، تعداد کارفرمایان از نظر تعدادی ۵ هزار نفر افزایش یافته است. این رقم در سال ۸۴ نسبت به سال ۸۱، ۱۳۵ هزار نفر است. رقم افزایش تعداد کارفرمایان در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۰، ۳۴۹ هزار نفر می‌باشد.

همچنین نسبت به سال ۸۲، تعداد کارکنان مستقل، ۸۷۰ هزار نفر بیشتر شده است رقم مذکور در سال ۸۴ نسبت به سال ۸۱، ۶۱ هزار نفر می‌باشد مقایسه این دو عدد نشان می‌دهد تعداد کارکنان مستقل، در دوره ۸۵-۸۲ نسبت به دوره ۸۴-۸۱، ۸۰۹ هزار نفر بیشتر است. رشد تعداد کارکنان مستقل در دوره ۸۴-۸۱ نسبت به دوره ۸۳-۸۰ بیانگر افزایش ۱۵۴ هزار نفری تعداد کارکنان مستقل می‌باشد.

مقایسه روند رشد از نظر درصدی در دوره ۸۵ به ۸۲ نسبت به دوره ۸۴ به ۸۱، حاکی از افزایش رشد ۴/۷۵ واحد درصدی تعداد کارکنان مستقل می‌باشد. این در حالی است که کاهش رشد تعداد کارکنان مستقل در دوره ۸۴-۸۱ نسبت به دوره ۸۲-۸۰، ۸۰ کاهش تعداد کارکنان مستقل را نشان می‌دهد.

در کل، با فرض اینکه جمع تعداد کارفرمایان و تعداد کارکنان مستقل در طی دوره‌های مذکور بیانگر ایجاد و یا از بین رفتن یک فرصت کارآفرینی یا TEA فرض شود یا به عبارت دیگر شاخصی برای نشان دادن کارآفرینان جدید تلقی شود (افرادی که به صورت مدیر- مالک در یک بنگاه که کمتر از ۳۶ ماه عمر دارد، فعالیت می‌کنند) نشان می‌دهد که در سال ۸۵، ۸۷۵ هزار کارفرما و کارکن مستقل به تعداد کارفرمایان موجود در سال ۸۲، در سال ۸۴ نسبت به ۸۱، ۱۹۷ هزار و در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۰، ۲۵۷ هزار نفر اضافه شده است؛ مقایسه این آمار نشان می‌دهد که تعداد کارفرما و کارکن مستقل در دوره ۸۵-۸۲ نسبت به دوره ۸۴-۸۱، ۱۸، ۶۷۸ هزار نفر بیشتر شده است ولی در دوره ۸۴-۸۱ نسبت به ۸۳-۸۰، ۸۰- کاهش ۲۳/۳ درصدی داشته است. به عبارت دیگر در دوره ۸۴-۸۱ نسبت به دوره ۸۳-۸۰، ۲/۱۱ واحد درصد از تعداد کارکنان مستقل و کارفرمایان کاسته شده است که این روند در دوره ۸۵-۸۲ نسبت به دوره ۸۴-۸۱، معکوس شده و نشان از رشد ۳/۸ واحد درصدی شاخص مذکور می‌باشد. که حاکی از بهبود روند ایجاد تعداد کارفرما و کارکن مستقل با تعریف TEA (۳۶ ماه) در سال ۸۵ نسبت به سال ۸۴ دارد. □